

SVAROMÅL

Datum
2026-06-18

Dnr
2026/1898

Stockholms tingsrätt
Avdelning 4

Mål nr T 2485-26; Aurora ./ staten genom Justitiekanslern angående fastställsetalan m.m.

Staten lämnar följande svaromål.

Inställning m.m.

- 1 Staten bestrider bifall till kärandens talan.
- 2 Staten begär ersättning för rättegångskostnader med ett belopp som kommer att preciseras senare.

Inledande synpunkter

- 3 Staten är medveten om vikten av att åtgärder vidtas för att begränsa den globala uppvärmningen. Sverige har också ett ansvar att bidra till att Parisavtalets övergripande temperaturmål uppnås. Sverige har därför – tillsammans med andra länder i EU-samarbetet liksom nationellt – ställt upp konkreta mål och åtagit sig att kraftigt minska sina utsläpp av växthusgaser. Det klimatpolitiska ramverket innehåller även regler för bl.a. planering och uppföljning i detta avseende.
- 4 Att staten har vissa folkrättsliga, unionsrättsliga och nationella skyldigheter att minska sina utsläpp innebär inte i sig att det har tillskapats rättigheter som kan åberopas av enskilda i förhållande till staten med anledning av klimatförändringarna.
- 5 Europadomstolen har dock, genom sin dom i målet *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz m.fl. mot Schweiz* ("KlimaSeniorinnen")¹, slagit fast att artikel 8 i Europakonventionen omfattar en rätt för enskilda att få ett visst skydd av staten mot allvarliga negativa effekter av klimatförändringarna på deras liv, hälsa, välbefinnande och livskvalitet. Konventionsstaterna har i detta avseende positiva förpliktelser att dels vidta åtgärder för att minska sina växthusgasutsläpp med en målsättning om att uppnå klimatneutralitet inom, i princip, de kommande tre årtiondena, dels införa en effektiv reglering för att nå denna målsättning. Staterna har dock en bred bedömningsmarginal när det

---

¹ *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz m.fl. mot Schweiz*, app. no. 53600/20, dom den 9 april 2024 (stor kammare).

gäller vilka åtgärder som ska vidtas och vilka mer specifika målsättningar som ska gälla.

- 6 När enskilda för talan om att de drabbats av skada eller risk för skada till följd av påstådda underlåtenheter från statens sida i dessa avseenden, ställs mycket höga krav för att de ska anses ha sådan offerstatus som krävs för att artikel 8 ska vara tillämplig. Om talan i stället förs av en förening, för sina medlemmar eller andra berörda, tillämpas inte samma höga tröskel. I stället gäller andra krav på bl.a. representativitet och lämplighet.
- 7 Europadomstolen, och därefter Högsta domstolen, har mot denna bakgrund konstaterat att en förening som uppfyller av Europadomstolen uppställda krav, kan ha rätt att för sina medlemmar eller andra berörda föra en fastställsetalan i nationell domstol om att staten genom underlåtenhet att vidta tillräckliga åtgärder mot klimatförändringar har kränkt enskildas rättigheter enligt Europakonventionen.²
- 8 Staten har valt att inte ifrågasätta att käranden i detta mål i och för sig har rätt att föra den i målet aktuella talan och få till stånd en prövning av om föreningsmedlemmarnas rättigheter enligt artiklarna 2, 8 och 14 i Europakonventionen har överträtts. Detta eftersom talan förs i kollektiv form av en förening och inte av föreningsmedlemmarna som individer. Staten har dock uppfyllt sina positiva förpliktelser och inte överträtt föreningsmedlemmarnas rättigheter.
- 9 Käranden har också hänvisat till de rättigheter i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) som motsvarar de nämnda rättigheterna i Europakonventionen. Dessa rättigheter får i nu aktuellt avseende anses ha samma innebörd och räckvidd som i Europakonventionen.³ EU-stadgan är dock endast tillämplig när medlemsstaterna tillämpar unionsrätt.⁴ Staten ifrågasätter inte att så är fallet i förhållande till de målsättningar och åtaganden som följer av unionsrätten. Av samma skäl som görs gällande i förhållande till de av käranden åberopade artiklarna i Europakonventionen har staten dock inte gjort sig skyldig till någon överträdelse av EU-stadgan. När staten fortsättningsvis hänför sig till rättigheter enligt konventionen avses även motsvarande rättigheter enligt EU-stadgan.
- 10 Käranden har vidare i stor utsträckning hänvisat till olika internationella instrument och uttalanden från bl.a. olika internationella domstolar.⁵ Staten vill i sammanhanget inledningsvis framhålla att dessa instrument ofta har tillkommit i andra syften och har andra skyddsomfång än

² Se *KlimaSeniorinnen*, p. 590–640, och ”Klimattalan” NJA 2025 s. 88, p. 43, 75 och 79.

³ Artikel 52.3 i EU-stadgan.

⁴ Artikel 51.1 i EU-stadgan. Den är däremot inte tillämplig när staten, på områden där unionsrätten endast ställer upp vissa minimikrav, vidtar åtgärder enligt nationell rätt som går utöver dessa, se EU-domstolens dom den 19 november 2019 i mål C-609/17 och C-610/17, EU:C:2019:981.

⁵ Se stämningsansökan, bl.a. avsnitt 5.2.3.

Europakonventionen.⁶ Vidare är statens uppfattning att dessa instrument, i den mån de har betydelse för tolkningen av Europakonventionen, redan har beaktats av Europadomstolen när den ställt upp konventionsstaternas positiva förpliktelser på det aktuella området.⁷ Som Internationella domstolen (ICJ) också understrukt i sitt rådgivande yttrande från juli 2025 är frågan om enskilda har rätt att göra gällande staters ansvar på klimatområdet avhängig innehållet i de specifika konventioner och andra rättsliga instrument som skapar processuella och materiella rättigheter i förhållandet *mellan staterna och berörda individer*, och inte de allmänna reglerna om staters ansvar för brott mot internationell rätt.⁸ Det saknas därmed grund för att – som käranden gjort – med hänvisning till bl.a. innehållet i internationell rätt formulera statens positiva förpliktelser enligt Europakonventionen på annat sätt än vad som kommit till uttryck i *KlimaSeniorinnen*.

- 11 Eftersom det endast är mot bakgrund av regleringen i artikel 6 i Europakonventionen som prövningen kan ske finns det enligt statens uppfattning varken anledning eller utrymme att pröva den mot andra rättsliga regleringar än Europakonventionen och motsvarande bestämmelser i EU-stadgan.⁹

Grunder för statens inställning m.m.

- 12 Staten har uppfyllt sina positiva förpliktelser på klimatområdet. Såväl nationellt som på EU-nivå finns målsättningar om nettonollutsläpp som ligger inom den tidsram som Europadomstolen har ställt upp. Vidare har Sverige visat vederbörlig hänsyn till behovet av att kvantifiera framtida växthusgasutsläpp för perioden fram till nettonollutsläpp. Sverige har, såväl nationellt som inom ramen för EU-samarbetet, satt upp etappmål och målbanor som är tillräckliga för att nå de övergripande nettonollmålen i rätt tid och har hållit målsättningarna uppdaterade med vederbörlig omsorg. Historiskt sett har Sverige nått sina högt ställda mål på klimatområdet och den utveckling mot högre utsläpp som skett på senare tid innebär inte i sig att staten har brutit i sina positiva förpliktelser.
- 13 De påstådda bristerna innebär inte heller att föreningsmedlemmarna har behandlats sämre eller drabbats värre än yngre eller äldre personer av skäl som har samband med deras ålder. Att föreningsmedlemmarna av biologiska skäl kan förväntas leva längre med klimatförändringarnas negativa konsekvenser än äldre personer innebär inte att de är utsatta för åldersdiskriminering. De brister som påstås innebär inte heller någon verklig och överhängande risk för föreningsmedlemmarnas liv.

⁶ Se *Duarte Agostinho m.fl. mot Portugal m.fl.*, app. no. 39371/20, dom den 9 april 2024 (stor kammare), p. 209–213.

⁷ Se *KlimaSeniorinnen*, p. 412 och 454–455

⁸ Internationella domstolens rådgivande yttrande den 23 juli 2025, *Obligations of states in respect of climate change*, p. 111.

⁹ Jfr kärandens yttrande till tingsrätten den 23 februari 2026, tingsrättens aktbil. 11, särskilt p. 5.

- 14 Staten har mot denna bakgrund inte överträtt föreningsmedlemmarnas rätt till liv, skydd för privat- och familjeliv eller icke-diskriminering.
- 15 I de delar som kändens talan direkt eller indirekt innebär ett ifrågasättande av giltigheten av EU:s klimatmål och Sveriges unionsrättsliga åtaganden i förhållande till dessa förutsätter ett bifall till talan att ett förhandsavgörande först inhämtas från EU-domstolen.

Allmänt om Sveriges klimatmål och klimatarbete

Kort historik

- 16 Sveriges klimatstrategi har utvecklats successivt sedan slutet av 1980-talet. Redan 1988 antog riksdagen ett klimatpolitiskt mål som innebar att koldioxidutsläppen skulle stabiliseras på 1988 års nivå.¹⁰ Det beslutet har sedan följts av tillägg och skärpningar. Våren 1993 antog riksdagen en klimatpolitisk strategi som tog sin utgångspunkt i FN:s ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC).¹¹
- 17 År 2002 godkände riksdagen Kyotoprotokollet.¹² Sveriges åtagande enligt Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012 och EU:s interna ansvarsfördelning var att begränsa utsläppen så att de inte ökade med mer än fyra procent som medelvärde för åtagandeperioden jämfört med 1990 års nivåer. Genom 2002 års klimatpolitiska beslut åtog sig Sverige dock mer långtgående mål som innebar att de svenska utsläppen som ett medelvärde för perioden 2008–2012 skulle minska med minst fyra procent jämfört med 1990 års nivåer.¹³ Sverige klarade dessa åtaganden, beslutade såväl nationellt som under FN och EU.¹⁴
- 18 År 2009 fastställde riksdagen bl.a. en nettonollvision till år 2050 och ett nationellt etappmål enligt vilket Sveriges utsläpp skulle vara 40 procent lägre år 2020 jämfört med 1990 års nivåer.¹⁵ Etappmålet gällde för verksamheter som inte omfattades av systemet för handel med utsläppsrätter. Sverige uppnådde även detta etappmål med marginal.¹⁶
- 19 Sverige har därtill under lång tid även bedrivit ett unionsövergripande klimatarbete genom sitt medlemskap i EU. Redan år 1996 antog ministerrådet målet att den globala temperaturökningen inte skulle överstiga 2 grader över förindustriell nivå.¹⁷ För sitt klimatarbete till år

¹⁰ Se bl.a. Klimatpolitiska rådets rapport 2019 s. 18 f.

¹¹ Prop. 1992/93:179

¹² Prop. 2001/02:55, bet. 2001/02:MJU10, rskr. 2001/02:163.

¹³ Prop. 2001/02:55, bet. 2001/02:MJU10, rskr. 2001/02:163.

¹⁴ Se bl.a. prop. 2016/17:146 s. 23.

¹⁵ Prop. 2008/09:162.

¹⁶ Se bl.a. Klimatpolitiska rådets rapport 2021, s. 33 f. och Klimatpolitiska rådets rapport 2022, s. 21.

¹⁷ Europeiska kommissionen, *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Winning the Battle Against Global Climate Change*. COM(2005) 35 final,

2020 antog unionen ett åtgärds paket med konkreta mål, bl.a. att koldioxidutsläppen skulle ha minskat med 20 procent år 2020 jämfört med 1990.¹⁸ Målet uppfylldes fyra år i förväg och minskningen 2020 översteg 30 procent.¹⁹

- 20 Sverige förhåller sig även i dag till klimatmål på global, europeisk och nationell nivå. Som kommer att framgå av den efterföljande framställningen har Sveriges åtaganden på klimatområdet skärpts successivt.

Parisavtalet

- 21 År 2015 enades världens länder om Parisavtalet. Kärnan i avtalet är att begränsa den globala uppvärmningen genom att minska utsläppen av växthusgaser. Avtalet innehåller bl.a. det övergripande temperaturmålet att hålla ökningen i den globala medeltemperaturen långt under 2 grader över förindustriell nivå samt göra ansträngningar för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grader över förindustriell nivå.²⁰ Ett annat mål är att uppnå balans mellan antropogena utsläpp av växthusgaser från källor och upptag av växthusgaser i sänkor under andra hälften av detta sekel.²¹
- 22 Parisavtalet bygger på att parterna ska utarbeta, meddela och upprätthålla så kallade nationellt fastställda bidrag (NDC:er) som ska förnyas vart femte år. Bidragen ska skärpas successivt och motsvara varje parts högsta möjliga ambitionsnivå.²² Parisavtalet innehåller emellertid inte några närmare kriterier för hur dessa krav ska omsättas i konkreta utsläppsminskningmål för enskilda parter. Avtalet överläter alltså i stor utsträckning åt varje part att bestämma innehållet i sitt bidrag. Detta handlingsutrymme utgör en central del av avtalets konstruktion.
- 23 Sverige genomför Parisavtalet som en del av EU med en gemensam klimatplan som beslutats på europeisk nivå. Det EU-rättsliga ramverket är därför av särskild betydelse för Sveriges klimatarbete.

EU:s klimatmål

- 24 EU:s klimatpolitiska ramverk består av en klimatlag,²³ flera klimatmål och ett klimatpolitiskt råd (the European Scientific Advisory Board on

9 februari 2005, s. 3 med hänvisning till ministerrådets 1939:e möte i Luxemburg den 25 juni 1996.

¹⁸ Europeiska rådet, *Presidency Conclusions, Brussels European Council, 8/9 mars 2007*, dok. 7224/1/07 REV 1, punkt 32.

¹⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/> (2026-06-04)

²⁰ Artikel 2.1 a i Parisavtalet.

²¹ Artikel 4.1 i Parisavtalet.

²² Se artiklarna 3 och 4 i Parisavtalet.

²³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordningarna (EG) nr 401/2009 och (EU) 2018/1999 (*europeisk klimatlag*) samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2026/667 av den 11 mars 2026 om ändring av förordning (EU) 2021/1119 vad gäller fastställande av ett mellanliggande klimatmål för unionen för 2040.

Climate Change, ESABCC). Klimatmålen som är inskrivna i den europeiska klimatlagen innehåller ett långsiktigt mål till 2050 samt etappmål till 2030 och numera även till 2040.

- 25 *EU:s långsiktiga klimatmål* är att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2050. Därefter ska unionen sträva efter att uppnå negativa utsläpp.²⁴ När balansen mellan utsläpp och upptag ska beräknas räknas hela nettoupptaget från markanvändningssektorn in (LULUCF).²⁵
- 26 *EU:s etappmål till 2030* är att minska nettoutsläppen av växthusgaser med minst 55 procent jämfört med 1990 års nivåer.²⁶ Hur EU ska nå klimatmålen till 2030 regleras huvudsakligen i tre rättsakter:
- a) EU:s system för handel med utsläppsrätter²⁷ (ETS 1),
  - b) ansvarsfördelningsförordningen²⁸ (ESR), och
  - c) LULUCF-förordningen²⁹.
- 27 ETS 1 reglerar utsläpp från större anläggningar inom industri, el- och värmeproduktion, sjöfart samt flyg inom EU – verksamheter som idag står för omkring 40 procent av EU:s totala utsläpp av växthusgaser.³⁰ I utsläppshandelssystemet finns ett tak för hur stora utsläppen maximalt får vara för samtliga dessa verksamheter inom EU. Detta utsläppstak minskar årligen och fram till 2030 ska utsläppen inom ETS 1 ha minskat med 62 procent jämfört med 2005.³¹

²⁴ Artikel 2.1 i förordning (EU) 2021/1119. Det nya målet innebar en skärpning i förhållande till det tidigare 2050-målet, som antogs 2011, om att unionens utsläpp av växthusgaser år 2050 skulle ha minskat med 80–95 procent jämfört med 1990 års nivåer, se Europeiska kommissionen, COM(2011) 112 final, *A Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050*, s. 3.

²⁵ Artikel 2.1 i förordning (EU) 2021/1119.

²⁶ Artikel 4.1 i förordning (EU) 2021/1119. Det nya målet innebär en skärpning i förhållande till det tidigare 2030-målet, som antogs 2014, om att unionens utsläpp av växthusgaser år 2030 skulle ha minskat med 40 procent jämfört med 1990 års nivåer, se Europeiska rådet, *Slutsatser från Europeiska rådets möte den 23–24 oktober 2014*, EUCO 169/14, punkt 2.

²⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG.

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/842 av den 30 maj 2018 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) nr 525/2013.

²⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/841 av den 30 maj 2018 om inbegripande av utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk i ramen för klimat- och energipolitiken fram till 2030 och om ändring av förordning (EU) nr 525/2013 och beslut nr 529/2013/EU.

³⁰ Se Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 25.

³¹ Se skäl 39 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2023/959 av den 10 maj 2023 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och beslut (EU) 2015/1814 om upprättande och användning av en reserv för marknadsstabilitet för unionens utsläppshandelssystem. Se även Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 35.

- 28 ESR inkluderar utsläpp som inte ingår i ETS 1, bl.a. utsläpp från vägtransporter, jordbruket, enskild uppvärmning, arbetsmaskiner, mindre industrier, el- och fjärrvärmeanläggningar, produktanvändning och avfall. Varje medlemsstat har tilldelats utsläppsbudgetar inom ESR för perioden 2021–2030. EU:s övergripande mål till 2030 är att utsläppen från ESR-sektorn ska ha minskat med 40 procent jämfört med 2005 års nivåer.³²
- 29 Från och med 2028 kommer också ett nytt utsläppshandelssystem (ETS 2) för vägtransporter, byggnader och andra sektorer (främst småskalig industri) att införas som täcker en stor del av de fossila bränslen som idag ingår i ESR.³³ ETS 2 innehåller både sektorer som är obligatoriska i alla medlemsländer och sektorer som medlemsländerna kan välja att inkludera i systemet, en möjlighet Sverige har valt att utnyttja.³⁴ Utsläppen inom ETS 2 ska till 2030 ha minskat med 62 procent jämfört med 2005 års nivåer.³⁵
- 30 LULUCF reglerar utsläpp och upptag från markanvändning. Medlemsstaternas åtaganden inom LULUCF-förordningen är fördelade utifrån det genomsnittliga nettoupptaget under perioden 2016–2018 och andelen av EU:s totala brukade landareal.³⁶
- 31 *EU:s etappmål till 2040* är att minska nettoutsläppen av växthusgaser med 90 procent jämfört med 1990 års nivåer.³⁷
- 32 Kommissionen förväntas under hösten 2026 föreslå ett klimatramverk för att nå klimatmålet till 2040. Där kommer det bl.a. att tydliggöras hur mycket de olika sektorerna ska bidra till att nettoutsläppen minskar i linje med det nya målet.
- 33 En medlemsstat som inte uppfyller sina klimatåtaganden kan bli föremål för ett s.k. överträdelseförfarande och i förlängningen underkastas ekonomiska sanktioner i form av böter eller löpande vite.³⁸

---

³² Artikel 1 i förordning (EU) 2018/842.

³³ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/959 av den 10 maj 2023 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och beslut (EU) 2015/1814 om upprättande och användning av en reserv för marknadsstabilitet för unionens utsläppshandelssystem.

³⁴ I bilaga 2 till förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser fastställs de sektorer som omfattas av tillståndsplikt inom ETS 2.

³⁵ Se skäl 39 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2023/959 av den 10 maj 2023 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och beslut (EU) 2015/1814 om upprättande och användning av en reserv för marknadsstabilitet för unionens utsläppshandelssystem.

³⁶ Artikel 4.2 i förordning (EU) 2018/841, se även Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 25.

³⁷ Artikel 4.3 i förordning (EU) 2021/1119.

³⁸ Artikel 258 och 260 i EUF-fördraget.

Sveriges nationella klimatmål och EU-åtaganden

- 34 Sveriges klimatpolitiska ramverk konkretiserar hur Sverige på nationell nivå ska bidra till det globala klimatarbetet och uppfylla sina åtaganden inom EU. Ramverket består av tre delar: klimatmålen, klimatlagen (2017:720) och det klimatpolitiska rådet.³⁹
- 35 Sveriges *långsiktiga nationella klimatmål* är att senast år 2045 nå nettonollutsläpp av växthusgaser, för att därefter nå negativa utsläpp. Högst 15 procent av utsläppsminskningarna för att nå nettonollutsläpp får tillgodoräknas genom s.k. kompletterande åtgärder.⁴⁰ När detta mål beslutades av riksdagen 2017 innebär det en precisering och tidigare-läggning av den tidigare svenska nettonollvisionen till 2050, och motiverades med att det krävdes ytterligare steg för att på allvar agera i enlighet med Parisavtalet.⁴¹
- 36 Det bör framhållas att Sveriges nationella nettonollmål till 2045 *inte* innefattar utsläpp och upptag från markanvändningssektorn, LULUCF. Detta innebär att Sverige har valt att inte tillgodoräkna sig det nettoupptag av växthusgaser som markanvändningssektorn står för vid bedömningen av den nationella måluppfyllelsen.⁴² Vissa andra länder⁴³, och även EU, räknar i stället med hela nettoupptaget från markanvändningssektorn inom ramen för sina långsiktiga nettonollmål. Detsamma gäller för den globala målsättningen enligt Parisavtalet.⁴⁴
- 37 Sveriges *nationella etappmål till 2030 inom ESR-sektorn* är att de utsläpp som omfattas av ansvarsfördelningsförordningen (ESR) ska minska med minst 63 procent jämfört med 1990 års nivåer. Högst 8 procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder.⁴⁵
- 38 Sverige har också ett *nationellt sektorsspecifikt etappmål till 2030* som omfattar utsläpp av växthusgaser från *inrikes transporter*, exklusive inrikes flyg (som ingår i ETS 1). Målet är att dessa utsläpp ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010.⁴⁶
- 39 Sveriges *EU-åtagande till 2030 inom ESR-sektorn* är att de utsläpp som omfattas av ansvarsfördelningsförordningen (ESR) ska minska med

³⁹ Prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320.

⁴⁰ Prop. 2016/17:146 s. 1 och 25.

⁴¹ Prop. 2016/17:146 s. 27.

⁴² Med undantag för att ett eventuellt sammantaget ökat nettoupptag i viss utsträckning kan användas som en så kallad kompletterande åtgärd för att nå nettonoll eller nettonegativa utsläpp på sikt.

⁴³ T.ex. Finland.

⁴⁴ Artikel 4.1 i Parisavtalet.

⁴⁵ Prop. 2016/17:146 s. 1 och 29.

⁴⁶ Prop. 2016/17:146 s. 1 och 35.

minst 50 procent jämfört med 2005 års nivåer.⁴⁷ Detta motsvarar ungefär 54 procents minskning jämfört med 1990 års nivåer.⁴⁸ ESR-utsläppen ska minska enligt en utsläppsbudget som tilldelats Sverige för hela perioden mellan 2021 och 2030. Totalt uppgår Sveriges ackumulerade utsläppsbudget till ca 270 miljoner ton koldioxidekvivalenter.⁴⁹

- 40 Sveriges *EU-åtagande till 2030 inom markanvändningssektorn* är att det årliga nettoupptaget enligt LULUCF-rapporteringen år 2030 ska vara ca fyra miljoner ton högre än medelvärdet för perioden 2016–2018.⁵⁰ För perioden 2021–2025 ska summan av de bokförda utsläppen inte vara större än de bokförda upptagen.⁵¹ För perioden 2026–2029 ska Sveriges nettoupptag öka enligt en linjär målbana fram till 2030-målet.⁵²
- 41 Sveriges *nationella etappmål till 2040* är att de utsläpp som omfattas av ansvarsfördelningsfördordningen (ESR) ska minska med minst 75 procent jämfört med 1990 års nivåer. Högst två procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder.⁵³
- 42 Som angetts ovan har EU även beslutat om ett unionsomfattande etappmål för 2040 och EU-kommissionen förväntas under hösten 2026 föreslå ett klimatramverk som närmare kommer att reglera Sveriges bidrag till att målet ska uppnås.

Klimatlagen

- 43 Delar av Sveriges nationella klimatpolitiska ramverk är reglerat i 2017 års klimatlag. I klimatlagen finns bestämmelser om regeringens klimatpolitiska arbete, vad arbetet ska syfta till och hur det ska bedrivas (1 §).
- 44 Enligt klimatlagen ska regeringens klimatpolitiska arbete utgå från det långsiktiga, tidsatta utsläppsmål som riksdagen har fastställt och regeringen ska sätta de övriga utsläppsminskningmål som behövs för att nå det långsiktiga målet. Arbetet ska bedrivas på ett sätt som ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra. (3 §)

⁴⁷ Artikel 4.1 och bilaga I till förordning (EU) 2018/842. Medlemsländernas åtaganden skiljer sig åt och baseras på ländernas BNP per capitånivå. De fördelade åtagandena ligger i ett spann mellan minus 10–50 procent jämfört med 2005 års nivåer.

⁴⁸ Se 1990 respektive 2005 års nivåer beträffande ESR-sektorn: [https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/utslapp-av-vaxthusgaser-inom-ets-1-och-esr/\(2026-06-08\)](https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/utslapp-av-vaxthusgaser-inom-ets-1-och-esr/(2026-06-08)).

⁴⁹ Se bl.a. Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 28.

⁵⁰ Se Artikel 4.1 i förordning (EU) 2018/841 samt Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 29.

⁵¹ Se Artikel 4.3 och bilaga IIa i förordning (EU) 2018/841 samt Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 29.

⁵² Se Artikel 4.1 i förordning (EU) 2018/841 samt Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 29.

⁵³ Prop. 2016/17:146 s. 1 och 29.

- 45 Vidare ska regeringen varje år lämna en klimatredovisning till riksdagen som ska innehålla bl.a. en redovisning av utsläppsutvecklingen och de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året samt en bedömning av om det finns behov av ytterligare åtgärder och när och hur beslut om sådana åtgärder i så fall kan fattas (4 §).
- 46 Regeringen ska också vart fjärde år ta fram en klimatpolitisk handlingsplan, som bör innehålla en beskrivning av bl.a. planerade åtgärder för utsläppsminskningar, i vilken grad beslutade och planerade utsläppsminskande åtgärder kan förväntas bidra till att de nationella och globala klimatmålen kan nås samt vilka ytterligare åtgärder eller beslut som kan behövas för att nå de nationella och globala klimatmålen (5 §). Bestämelsen syftar till att skapa förutsättningar för ett kontinuerligt och framåtsyftande klimatarbete över mandatperioderna.⁵⁴ Nästa handlingsplan ska tas fram 2027.

Klimatpolitiska rådet

- 47 Som en del av det klimatpolitiska ramverket inrättades 2017 även det Klimatpolitiska rådet. Rådet är ett oberoende, tvärvetenskapligt expertorgan vars huvuduppdrag är att utvärdera hur regeringens samlade politik är förenlig med de klimatmål som riksdagen och regeringen har beslutat.⁵⁵
- 48 Inom ramen för huvuduppdraget ska Klimatpolitiska rådet enligt 2 § i instruktionen särskilt:
- a) utvärdera om inriktningen inom olika relevanta politikområden bidrar till eller motverkar möjligheten att nå klimatmålen,
  - b) belysa effekter av beslutade och föreslagna styrmedel från ett brett samhällsperspektiv,
  - c) identifiera politikområden där ytterligare åtgärder behövs,
  - d) analysera hur målen kan nås på ett kostnadseffektivt sätt, både kort- och långsiktigt, och
  - e) utvärdera de underlag och modeller som regeringen bygger sin politik på.
- 49 Klimatpolitiska rådet ska senast den sista mars varje år lämna en rapport till regeringen. Rapporten ska bl.a. innehålla en bedömning av hur klimatarbetet och utsläppsutvecklingen fortskrider samt hur regeringens politik är förenlig med klimatmålen. Vart fjärde år, när regeringen presenterar sin klimatpolitiska handlingsplan, ska Klimatpolitiska rådet lämna en rapport till regeringen med en bedömning av planen. (5 § i instruktionen.)

---

⁵⁴ Prop. 2016/17:146 s. 53.

⁵⁵ Se 1 § förordning (2017:1268) med instruktion för Klimatpolitiska rådet.

Statens positiva förpliktelser på klimatområdet

Inledning

- 50 Europadomstolens dom i målet *KlimaSeniorinnen* är avgörande för bedömningen av vilka positiva förpliktelser staten har enligt Europakonventionen med anledning av klimatförändringarna. I domen bekräftas att stater som inte uppfyller vissa grundläggande krav på ett seriöst klimatarbete kan göra sig skyldiga till överträdelser av Europakonventionen.
- 51 Detta avsnitt inleds med en redogörelse för vilken bedömningsmarginal konventionsstaterna har vid uppfyllandet av sina positiva förpliktelser på klimatområdet. Därefter redogör staten för sin uppfattning av innebörden av de positiva förpliktelser som finns på det aktuella området.

Staten har överlag en bred bedömningsmarginal på klimatområdet

- 52 Europadomstolens resonemang i *KlimaSeniorinnen* ger uttryck för att det gällande klimatförändringarna är svårt att göra en klar avgränsning mellan å ena sidan rättsliga frågor och å andra sidan frågor som bör avgöras politiskt.⁵⁶ Med hänsyn bl.a. till det omedelbara hot som klimatförändringarna innebär och att världens länder inte har gjort tillräckligt historiskt har Europadomstolen dock uttalat att konventionsstaterna, vid avvägningen mellan motstående intressen, ska tillmäta skyddet för klimatet betydande vikt.⁵⁷
- 53 Europadomstolen har följaktligen också bedömt att konventionsstaternas bedömningsmarginal är snäv när det gäller att ställa upp de övergripande målsättningar som är nödvändiga för att begränsa klimatförändringarna och dess negativa effekter. När det däremot gäller vilka medel och metoder (”choice of means”) som staten väljer för att uppnå dessa mål är bedömningsmarginalen i stället bred. Enligt Europadomstolen innefattar detta senare begrepp, choice of means, såväl de operativa som de regulatoriska åtgärder (”operational choices and policies adopted”) som en stat vidtar för att nå sina mål och åtaganden.⁵⁸
- 54 Den huvudsakliga rättsliga förpliktelse som går att utläsa ur *KlimaSeniorinnen* – och som staten kommer att återkomma till nedan – är att konventionsstaterna har en skyldighet att vidta åtgärder för att kraftigt och gradvis minska sina växthusgasutsläpp i syfte att uppnå klimatneutralitet inom, i princip, de kommande tre årtiondena.⁵⁹ I förhållande till denna övergripande målsättning är konventionsstaternas bedömningsmarginal följaktligen snäv.

⁵⁶ Jfr t.ex. *KlimaSeniorinnen*, p. 410–414 och 421.

⁵⁷ *KlimaSeniorinnen*, p. 542.

⁵⁸ *KlimaSeniorinnen*, p. 541–543.

⁵⁹ *KlimaSeniorinnen*, p. 548.

- 55 När det däremot gäller staternas närmare utformning av sina klimatpolitiska regelverk samt valet av åtgärder för att uppfylla den övergripande målsättningen, inbegripet bl.a. vilka mer specifika delmålsättningar som ska gälla, är bedömningsmarginalen bred.⁶⁰
- 56 Käranden har gjort gällande att staten har en begränsad bedömningsmarginal i detta fall, eftersom käromålet *uteslutande* handlar om att statens ambitionsnivå är otillräcklig och inte om valet av åtgärder för att uppnå målen.⁶¹ Kärandens talan skulle därför kunna uppfattas som att den endast tar sikte på att Sveriges övergripande nettonollmål är otillräckligt.
- 57 I stämningsansökan görs dock även vissa påståenden om brister i statens klimatarbete i övrigt. Oaktat vilken betydelse detta ska ges vid prövningen av kärandens talan, gör staten gällande att bedömningsmarginalen i dessa delar är bred.

Innebörden av statens positiva förpliktelser på klimatområdet

- 58 Konventionsstaternas positiva förpliktelser på klimatområdet kan delas in i tre delar. Det rör sig om
- åtgärder för att begränsa klimatförändringarnas negativa effekter (begränsningsåtgärder);
  - anpassningsåtgärder som syftar till att lindra de mest allvarliga eller överhängande konsekvenserna av klimatförändringar; och
  - processuella säkerhetsgarantier.
- 59 Kärandens talan avser påståenden om brister i statens begränsningsåtgärder.⁶²
- 60 I *KlimaSeniorinnen* har Europadomstolen slagit fast att konventionsstaterna är skyldiga att införa regleringar och vidta åtgärder som är nödvändiga för att motverka att växthusgaskoncentrationerna i jordens atmosfär och den globala medeltemperaturen ökar till nivåer som kan orsaka allvarliga och irreversibla negativa effekter på människors rättigheter, och då särskilt rätten till privatliv, familjeliv och hem enligt artikel 8 i konventionen. Detta i linje med konventionsstaternas internationella åtaganden, där Parisavtalet står i förgrunden, samt den vetenskapliga bevisningen som finns på området.⁶³
- 61 Hur denna förpliktelse närmare ska förstås konkretiseras av Europadomstolen i de efterföljande punkterna i domen där det anges att konventionsstaterna omedelbart måste vidta åtgärder för att kraftigt och

⁶⁰ Stöd för att bedömningsmarginalen ska förstås på detta sätt finns på flera håll i Europadomstolens dom, se t.ex. p. 561 och 572.

⁶¹ Stämningsansökan, p. 502.

⁶² Stämningsansökan, avsnitt 5.5.

⁶³ *KlimaSeniorinnen*, p. 544–547.

gradvis minska sina växthusgasutsläpp, med en målsättning om att nå nettonollutsläpp inom, i princip, de kommande tre årtiondena.⁶⁴ Åtgärderna ska innefatta lämpliga, bindande nationella delmål för utsläppsminskningarna och följas av en adekvat implementering. Europadomstolen har vidare angett att de relevanta målen och tidsramarna ska utgöra en integrerad del av det nationella regelverket, som kan utgöra grund för generella och sektorsspecifika begränsningsåtgärder.⁶⁵

- 62 Vid bedömningen av om en stat har hållit sig inom sin bedömningsmarginal ska, enligt Europadomstolen, beaktas i vilken utsträckning de nationella myndigheterna *visat vederbörlig hänsyn* (due regard) till behovet av att:⁶⁶
- a) anta generella åtgärder som specificerar en tidslinje för målet att uppnå koldioxidneutralitet⁶⁷ och den totala kvarvarande koldioxidbudgeten för motsvarande period, eller en annan likvärdig metod för att kvantifiera framtida växthusgasutsläpp, i linje med det övergripande målet för nationella och/eller internationella åtaganden om begränsning av klimatförändringarna;
  - b) sätta upp etappmål för utsläppsminskningar och målbanor (per sektor eller med andra relevanta metodologier) som i princip bedöms tillräckliga för att nå det övergripande nationella målet för minskning av växthusgasutsläpp inom de relevanta tidsramar som ställts upp i nationella regelverk;
  - c) tillhandahålla underlag som visar om de i vederbörlig ordning har uppfyllt, eller håller på att uppfylla, de relevanta målen för minskning av växthusgasutsläpp (punkt a–b ovan);
  - d) hålla de relevanta utsläppsminskningsmålen uppdaterade med vederbörlig omsorg och på grundval av bästa tillgängliga bevisning; samt
  - e) agera i god tid och på ett lämpligt och konsekvent sätt när de utformar och genomför relevanta regelverk och åtgärder.
- 63 Europadomstolen har framhållit att det vid prövningen av dessa omständigheter blir fråga om att göra en helhetsbedömning, vilket innebär att en brist i ett specifikt avseende inte nödvändigtvis innebär att staten ska anses ha överskridit sin bedömningsmarginal.⁶⁸ Till skillnad från vad käranden har påstått⁶⁹ är det alltså inte så att staten *måste* ha vidtagit samtliga de uppräknade åtgärderna för att kunna anses ha uppfyllt sina positiva förpliktelser enligt konventionen.

⁶⁴ Det kan härvid noteras att den förpliktelse som Europadomstolen ställt upp för konventionsstaterna i detta avseende är mer långtgående än den som framgår av Parisavtalet.

⁶⁵ *KlimaSeniorinnen*, p. 548 och 549.

⁶⁶ *KlimaSeniorinnen*, p. 550.

⁶⁷ Staten uppfattar, liksom käranden, att det som Europadomstolen får antas ha avsett i detta avseende är växthusgasneutralitet/klimatneutralitet.

⁶⁸ *KlimaSeniorinnen*, p. 551.

⁶⁹ Stämningansökan, p. 508.

- 64 Det går inte att av *KlimaSeniorinnen* utläsa några mer långtgående positiva förpliktelser beträffande begränsningsåtgärder än de som nu har redogjorts för. Särskilt kan noteras att Europadomstolen inte har ställt upp några krav på att konventionsstaterna, som en del av de positiva förpliktelserna, ska räkna fram sin ”rättvisa andel” av det globala åtagandet om utsläppsminskning på något visst sätt. En sådan ordning är naturlig med hänsyn till att det i grunden är en värderingsfråga som det inte råder konsensus kring. Detta återspeglas bl.a. i att det finns många olika metoder och principer som kan tillämpas för att på olika sätt fördela det globala åtagandet enligt Parisavtalet över världens nationer.⁷⁰
- 65 Sammanfattningsvis har Europadomstolen i *KlimaSeniorinnen* förtydligat att konventionsstaterna måste ta klimatkrisen på allvar och att staterna måste ha som övergripande mål att nå klimatneutralitet inom, i princip, de kommande tre decennierna. I övrigt har domstolen endast fastslagit hur de yttre formerna för klimatarbetet ska ske ut, men överlämnat åt staterna att bestämma *hur* det närmare ska gå till.

Staten har inte överträtt föreningsmedlemmarnas rätt till skydd för privat- och familjeliv

Staten ifrågasätter inte att en prövning av föreningens talan kan ske mot artikel 8

- 66 Som angetts i statens inledande synpunkter väljer staten att inte ifrågasätta att föreningen har talerätt. Staten ifrågasätter inte heller att föreningsmedlemmarna på rimliga grunder kan hävda att deras rättigheter enligt artikel 8 berörs och att en prövning mot artikeln kan ske.
- 67 Staten vill dock framhålla att detta inte innebär att staten erkänner att någon av, och än mindre samtliga, föreningens medlemmar har offerstatus (”victim status”), eller för den delen har rätt till individuell gottgörelse.
- 68 Staten vill i sammanhanget också påtala att det framstår som oklart i förhållande till vem eller vilka de aktuella överträdelsena i *KlimaSeniorinnen* konstaterades. Det är således osäkert om överträdelsen konstaterades i förhållande till alla föreningens medlemmar (oavsett t.ex. ålder), endast vissa av dem eller en mer allmänt definierad grupp.⁷¹

⁷⁰ Se bl.a. SOU 2025:107 s. 34 ff och Morfeldt m.fl., *Nationella utsläpp utifrån Parisavtalet och internationella rättvisepprinciper – analys av Sveriges territoriella klimatmål*, Chalmers tekniska högskola 2022.

⁷¹ För något av de senare alternativen talar möjligen att vissa enskilda medlemmar i föreningen i fråga inte hade någon individuell offerstatus, (dvs. att deras rättigheter inte hade kränkts), se *KlimaSeniorinnen* p. 535.

Staten har uppfyllt sina positiva förpliktelser enligt artikel 8

- 69 Som ovan redogjorts för har Europadomstolen slagit fast att konventionsstaterna enligt artikel 8 i Europakonventionen har att vidta åtgärder för att minska sina växthusgasutsläpp med en målsättning om att uppnå klimatneutralitet inom, i princip, de kommande tre årtiondena. Konventionsstaterna har också att införa ett effektivt regelverk för att nå denna målsättning.
- 70 Staten har ovan redogjort för de omständigheter som närmare ska beaktas vid helhetsbedömningen av om staten har hållit sig inom sin relevanta bedömningsmarginal och därmed har uppfyllt sina positiva förpliktelser i dessa avseenden. I detta avsnitt går staten närmare in på hur denna bedömning bör göras i förhållande till Sverige.

Tidslinje för målet att uppnå nettonollutsläpp

- 71 Inledningsvis ska beaktas i vilken utsträckning staten har antagit generella åtgärder som specificerar en tidslinje för målet att uppnå klimatneutralitet.⁷²
- 72 Klimatneutralitet kan definieras som ett tillstånd då antropogena växthusgasutsläpp är lika stora som antropogena växthusgasupptag. Enligt den senast tillgängliga statistiken från 2024 var Sveriges nettoupptag av växthusgaser inom markanvändningssektorn, LULUCF, (ca 54,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter) högre än Sveriges territoriella växthusgasutsläpp (ca 48,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter).⁷³ I denna bemärkelse är det alltså möjligt att säga att Sverige redan har uppnått klimatneutralitet.
- 73 Sverige har dock valt en annan och mer ambitiös modell för beräkningen av sitt nationella nettonollmål till 2045. Sveriges nettonollmål innebär att 85 procent av målet måste uppfyllas genom faktiska utsläppsminskningar inom svenskt territorium och endast de resterande 15 procenten får tillgodoräknas genom s.k. kompletterande åtgärder. Som en sådan kompletterande åtgärd är det dessutom endast ett *ökat* nettoupptag inom markanvändningssektorn som kan beaktas.
- 74 Mot denna bakgrund kan konstateras att staten har specificerat en tidslinje för sitt övergripande mål att uppnå klimatneutralitet som med

⁷² *KlimaSeniorinnen*, p. 550 (a).

⁷³ Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/sveriges-utslapp-och-upptag-av-vaxthusgaser/> (2026-06-03) samt <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-nettoutslass-och-nettoupptag-fran-markanvandning/> (2026-06-03). Enligt den preliminära statistiken för 2025 uppgick Sveriges territoriella växthusgasutsläpp till 46,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter (se Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/sveriges-utslapp-och-upptag-av-vaxthusgaser/> [2026-06-17]). Någon preliminär statistik för markanvändningssektorn 2025 har ännu inte publicerats.

marginal ligger inom den tidsram om de närmaste tre årtiondena som ställts upp av Europadomstolen.⁷⁴

- 75 Sverige är även bundet av EU:s målsättning om nettonollutsläpp senast år 2050. Även detta övergripande mål som EU har ställt upp är tillräckligt för att uppfylla Europadomstolens krav i detta avseende.

Kvantifiering av framtida växthusgasutsläpp

- 76 Ytterligare en omständighet som ska beaktas är i vilken utsträckning staten har tagit fram en koldioxidbudget, eller en annan likvärdig metod för att kvantifiera framtida växthusgasutsläpp, för perioden fram till nettonollutsläpp.⁷⁵
- 77 Käranden har, utifrån sin tolkning av *KlimaSeniorinnen*, gjort gällande att staten är skyldig att upprätta en koldioxidbudget av visst slag.⁷⁶ Staten delar inte denna uppfattning.
- 78 I detta sammanhang kan framhållas att Europadomstolen i *KlimaSeniorinnen*, som ett av flera skäl för att komma till slutsatsen att Schweiz hade överskridit sin bedömningsmarginal och brustit i sina positiva förpliktelser, lyft fram att Schweiz *inte ens försökt* ta fram en koldioxidbudget eller på annat sätt kvantifiera sina framtida växthusgasutsläpp.⁷⁷ Detta gjordes i en kontext som ger stöd för att staten har en bred bedömningsmarginal i fråga om *hur* en sådan kvantifiering ska göras.⁷⁸
- 79 I samma riktning talar det förhållandet att Europadomstolen i jämförande syfte hänvisade till EU:s klimatlag och att det däri fanns regler om framtagande av unionens vägledande (indicative) växthusgasbudget.⁷⁹ Den reglering som i detta avseende fanns i EU:s klimatlag i dess tidigare lydelse var att EU-kommissionen, vid framläggande av sitt lagförslag om unionens klimatmål år 2040, också skulle presentera en vägledande växthusgasbudget för perioden 2030–2050.⁸⁰ Att Europadomstolen på detta sätt hänvisade till EU:s regelverk om att *i framtiden* ta fram en *vägledande* växthusgasbudget, motsäger att det skulle röra sig om ett krav på en koldioxidbudget med ett visst innehåll. Det kan vidare noteras att Europadomstolen avstod från att ge stöd åt klagandeföreningens argument att Schweiz rättvisa andel i förhållande till det globala 1,5-gradersmålet skulle kräva att Schweiz uppnådde nettonegativa utsläppsnivåer redan år 2030.⁸¹

⁷⁴ *KlimaSeniorinnen*, p. 548 och 550 (a).

⁷⁵ *KlimaSeniorinnen*, p. 550 (a).

⁷⁶ Stämningensansökan, avsnitt 5.4.2.1.

⁷⁷ *KlimaSeniorinnen*, p. 573.

⁷⁸ *KlimaSeniorinnen*, p. 572.

⁷⁹ *KlimaSeniorinnen*, p. 571.

⁸⁰ Artikel 4.4 i förordning (EU) 2021/1119 i dess lydelse före den 7 april 2026.

⁸¹ *KlimaSeniorinnen* p. 78, 304, 325 och 572.

- 80 Även ministerkommitténs hittillsvarande uppföljning av verkställigheten av Europadomstolens dom i *KlimaSeniorinnen* motsäger den tolkning som käranden har gjort. Ministerkommittén har hittills vid två tillfällen utvärderat de åtgärder som Schweiz vidtagit för att efterkomma domen. I kommitténs senaste beslut, meddelat i september 2025, noterade kommittén att Schweiz ”genom en självvald metod” (”by a method of its choice”) kvantifierat de framtida växthusgasutsläpp som korresponderar med de generella åtgärder och den tidslinje för de målsättningar som Schweiz ställt upp, utan att efterfråga ytterligare information i detta avseende.⁸² Detta i ljuset av det arbete som Schweiz hade redovisat för ministerkommittén inför den andra granskningen. Av denna dokumentation framgår att landet kvantifierat sina framtida växthusgasutsläpp genom att summera de totala utsläppen från sin projicerade utsläppsbana fram till 2050, något Schweiz benämnt som en ”implicit” koldioxidbudget.⁸³
- 81 Sammanfattningsvis måste rättsläget förstås på så sätt att det som ska beaktas vid den helhetsbedömning som ska göras är i vilken utsträckning staten har visat vederbörlig hänsyn till behovet av att ta fram en koldioxidbudget eller på annat likvärdigt sätt kvantifiera sina framtida utsläpp fram till nettonoll. Den rättsliga prövningen omfattar inte statens bedömning av vad som utgör statens rättvisa andel i detta avseende.
- 82 Vid en tillämpning av dessa utgångpunkter på Sveriges klimatarbete gäller i första hand att Sverige är en del av EU och genomför Parisavtalet med en gemensam europeiskt beslutad klimatplan. I EU:s klimatlag i dess tidigare lydelse fanns regler, som alltså även Europadomstolen har hänvisat till, om framtagande av en vägledande växthusgasbudget för unionen för perioden 2030–2050.⁸⁴ En sådan budget har numera också tagits fram och presenterades av EU-kommissionen i februari 2024 i samband med offentliggörandet av meddelandet om EU:s klimatmål för 2040.⁸⁵ Av det omfattande underlag som presenterades tillsammans med budgeten framgår bl.a. att rättviseaspekter har vägts in vid framtagandet av densamma.⁸⁶ Att Sverige omfattas av en växthusgasbudget för hela EU är naturligt med hänsyn till att unionens medlemmar uppfyller sina förpliktelser enligt Parisavtalet gemensamt och den framträdande roll som unionsrätten spelar när det kommer till Sveriges klimatåtaganden. Sverige har alltså redan härigenom uppfyllt sin skyldighet att kvantifiera framtida växthusgasutsläpp på vägen till nettonollutsläpp.

---

⁸² Ministerkommitténs beslut den 17 september 2025, CM/Del/Dec(2025)1537/H46-37.

⁸³ Se Schweiz 8.2-yttrande daterat den 12 september 2025 i verkställighetsärendet samt anteckningarna från ministerkommitténs andra möte den 15–17 september 2025, CM/Notes/1537/H46-37.

⁸⁴ Artikel 4.4 i förordning (EU) 2021/1119 i dess lydelse före den 7 april 2026.

⁸⁵ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Report, Part 5, 6 februari 2024.

⁸⁶ Commission Staff Working Document, Impact Assessment Report, Part 1 och 5, 6 februari 2024.

- 83 Utöver detta innefattar Sveriges EU-åtaganden inom såväl ESR-sektorn som LULUCF-sektorn kumulativa målsättningar fram till 2030 som i praktiken fungerar som en utsläppsbudget respektive ett kumulerat miniminettoupptag för perioden fram till dess. Vad gäller tiden därefter är det i och för sig korrekt att det för närvarande inte finns motsvarande kumulativa målsättningar. EU-kommissionen förväntas dock under hösten 2026 presentera förslag på ett klimatramverk som kommer att reglera hur EU:s nyligen fastställda generella etappmål till 2040 – som alltså tagits fram parallellt med EU:s vägledande växthusgasbudget fram till 2050 – närmare ska uppnås.
- 84 Inom ramen för det nationella klimatpolitiska ramverket använder Sverige vidare indikativa utsläppsbånar till stöd för uppföljningen av utvecklingen inom ESR-sektorn. Den huvudsakliga utsläppsbanan uttrycks som en linjär reduktion från den faktiska utsläppsnivån 2015 till de nationella etappmålen 2030 och 2040 och därefter till det långsiktiga utsläppsmålet för 2045. Banan kompletteras med en bana som indikerar hur stor del av utsläppsminskningen som ska klaras av utan att kompletterande åtgärder används. Också detta ger en bild av Sveriges beräknade framtida växthusgasutsläpp som korresponderar med de nationella målsättningarna fram till nettonoll år 2045.
- 85 Sammantaget får staten mot denna bakgrund anses ha visat vederbörlig hänsyn till behovet av att kvantifiera framtida växthusgasutsläpp för perioden fram till nettonollutsläpp år 2045.

Etappmål för utsläppsminskningar

- 86 Vid bedömningen ska hänsyn även tas till om staten har satt upp etappmål och målbanor – sektorsspecifika eller andra – som i princip bedöms tillräckliga för att nå det övergripande nettonollmålet i rätt tid.⁸⁷
- 87 Som redogjorts för ovan har Sverige inom ESR-sektorn såväl nationella etappmål – inklusive ett specifikt sådant för inrikes transporter – som EU-åtaganden till 2030. Därutöver finns för ESR-sektorn även ett nationellt etappmål till 2040. Stora delar av de fossila bränslen som i dag ingår i ESR kommer vidare, från och med 2028, att täckas av det nya utsläppshandelssystemet ETS 2. Även för ETS 1 och ETS 2 finns, liksom har redogjorts för ovan, etappmål till år 2030.
- 88 Inom markanvändningssektorn (LULUCF) har Sverige ett ambitiöst EU-åtagande till 2030.
- 89 Under hösten 2026 förväntas också EU-kommissionen föreslå ett klimatramverk som närmare specificerar hur EU:s gemensamma etappmål till 2040 ska uppnås.

---

⁸⁷ *KlimaSeniorinnen*, p. 550 (b).

- 90 Sammanfattningsvis gäller för staten flera etappmål och målbanor som får bedömas som tillräckliga för att nå det övergripande målet om nettollutsläpp år 2045.

Måluppfyllelse

- 91 En ytterligare faktor som vägs in i helhetsbedömningen är i vilken utsträckning staten har tillhandahållit underlag som visar om den har uppfyllt, eller håller på att uppfylla, relevanta utsläppsminskningsmål.⁸⁸
- 92 Som tidigare framhållits uppfattar staten att kändens talan främst riktar sig mot tillräckligheten i statens övergripande målsättning.⁸⁹ Oaktat detta innehåller stämmningsansökningen även vissa delar som kan uppfattas som påståenden om att staten brister i måluppfyllelse.⁹⁰
- 93 I detta avseende är det i och för sig korrekt att exempelvis Klimatpolitiska rådet i sin senaste rapport från mars 2026 bedömt att Sverige för närvarande, med nuvarande politik, varken ser ut att nå de nationella klimatmålen till 2030, 2040 eller 2045 eller EU-åtagandet för ESR-sektorn till 2030. Även regeringen drog liknande slutsatser i sin klimatredovisning från september 2025 och bedömde att ytterligare åtgärder behövs på både nationell och EU-nivå för att klimatmålen ska nås.
- 94 Klimatpolitiken är dock i ständig rörelse, och vid bedömningen av om staten har brustit i sina positiva förpliktelser enligt Europakonventionen är det inte specifikt regeringens klimatpolitik i närtid som ska utvärderas. I stället blir det fråga om en helhetsbedömning av statens klimatramverk i stort och dess implementering över tid.
- 95 I detta sammanhang kan bl.a. framhållas följande. Sverige har uppfyllt sina tidigare uppställda klimatmål, beslutade såväl nationellt som under FN och EU. Dessa mål har hållit en hög ambitionsnivå. Det kan också nämnas att Sveriges utsläpp inom ESR-sektorn under de inledande åren 2021–2023 låg relativt långt under de målnivåer som följer av EU:s ansvarsfördelningsförordning och som i praktiken innebär en utsläppsbudget för varje enskilt år under perioden 2021–2030. Även om utsläppen inom denna sektor efter 2023 ökat kraftigt är det därför inte förrän omkring år 2028 som det – om inga ytterligare åtgärder vidtas – har beräknats kunna uppstå ett underskott i förhållande till Sveriges EU-åtagande inom ESR-sektorn till år 2030.⁹¹ Regeringen ska 2027 redovisa en ny klimathandlingsplan som bl.a. syftar till att utvärdera föregående mandatperiods klimatarbete och utreda vilka eventuella åtgärder som kommer att behöva vidtas för att Sverige ska kunna nå både sina kortsiktiga och sina långsiktiga mål.

⁸⁸ *KlimaSeniorinnen*, p. 550 (c).

⁸⁹ Se p. 56 ovan.

⁹⁰ Se t.ex. stämmningsansökan, avsnitt 5.5.1.3.

⁹¹ Klimatpolitiska rådets rapport 2026 s. 35 f.

- 96 Vid bedömningen av vilken betydelse ett eventuellt framtida icke-uppfyllande av något av Sveriges klimatmål har för frågan om staten, vid en helhetsbedömning, har hållit sig inom sin breda bedömningsmarginal och därmed ändå uppfyllt sina positiva förpliktelser måste dessutom beaktas hur stor en konstaterad avvikelse skulle vara. Staten har i dagsläget inte missat några uppställda klimatmål och det går inte heller att avgöra hur stor en eventuell framtida avvikelse faktiskt skulle bli.
- 97 Sammanfattningsvis är den kritik som har riktats mot de senaste årens klimatpolitik och den utsläppsutveckling som skett på senare tid inte tillräcklig för att slutsatsen ska kunna dras att staten vid en helhetsbedömning har överskridit sin bedömningsmarginal och brutit i sina förpliktelser enligt Europakonventionen.

Uppdatering av relevanta utsläppsminskningmål

- 98 Ytterligare en faktor som ska beaktas vid bedömningen är i vilken utsträckning staten har visat vederbörlig hänsyn till behovet att hålla de relevanta utsläppsminskningmålen uppdaterade på grundval av bästa tillgängliga bevisning.⁹²
- 99 Inledningsvis kan i detta avseende konstateras att när Sverige år 2017 antog det nationella långsiktiga målet om nettonollutsläpp 2045 så innebar det en uppdatering och tidigareläggning av den vision om nettonollutsläpp till 2050 som tidigare funnits.⁹³ Bakgrunden till det uppdaterade målet var bl.a. den utveckling av det klimatvetenskapliga kunskapsläget som skett och det förhållandet att världens länder enats om Parisavtalet.⁹⁴
- 100 Under 2025 fick vidare Miljörådsberedningen i uppdrag att lämna förslag på hur svenska etappmål till 2030 kan utformas så att de bättre överensstämmer med Sveriges åtagande inom EU och styr effektivt mot det långsiktiga målet om nettonollutsläpp år 2045. Utredningen lämnade sitt betänkande (SOU 2025:107) i oktober samma år. De föreslagna ändringarna är inte så stora. Klimatpolitiska rådet har bedömt att förslaget bibehåller ambitionsnivån jämfört med nuvarande etappmål och att utsläppsnivån som ska uppnås i princip är oförändrad.⁹⁵ Förslaget har ännu inte lett till lagstiftning men visar att staten löpande tar hänsyn till behovet att hålla klimatmålen uppdaterade på det sätt som krävs.
- 101 Även EU:s mer specifika klimatmål och åtaganden arbetas fram och uppdateras successivt i ljuset av den utveckling som sker. Exempelvis kan noteras att EU skärpt både tidigare gällande etappmål för 2030 och det tidigare 2050-målet.⁹⁶

⁹² *KlimaSeniorinnen*, p. 550 (d).

⁹³ Prop. 2016/17:146 s. 25.

⁹⁴ Prop. 2016/17:146 s. 27.

⁹⁵ Klimatpolitiska rådets rapport 2026, s. 27.

⁹⁶ Se fotnot 24 respektive 26 ovan.

Agerande i god tid och på ett lämpligt och konsekvent sätt

- 102 Avslutningsvis ska hänsyn tas till i vilken utsträckning staten har agerat i god tid och på ett lämpligt och konsekvent sätt vid utformningen och implementeringen av relevanta regelverk och åtgärder.⁹⁷
- 103 Av den redogörelse för Sveriges historiska klimatarbete som lämnats ovan framgår att Sverige redan på 1980-talet påbörjade sitt arbete med att minska sina utsläpp av växthusgaser. Sverige har sedan dess, i takt med att klimatförändringarna blivit alltmer akuta, successivt skärpt målen. Sveriges klimatmål har vid varje givet tillfälle varit bland världens mest ambitiösa. Sverige har vidare nått tidigare uppställda klimatmål. Utifrån hur käranden har formulerat sin talan har inte staten heller uppfattat att käranden gör gällande något annat. Det förhållandet att utsläppen på senare år har ökat betyder inte i sig att det arbete som gjorts, sett till sin helhet, inte kan ses som lämpligt och konsekvent.

Sammanfattning

- 104 Sverige har att förhålla sig till två nettonollutsläppsmål som båda är väl förenliga med den förpliktelse som Europadomstolen har ställt upp i detta avseende. Vidare har Sverige, på flera olika sätt, visat vederbörlig hänsyn till behovet av att kvantifiera framtida växthusgasutsläpp för perioden fram till nettonollutsläpp år 2045. Sverige har även satt upp etappmål och målbanor som är tillräckliga för att nå det övergripande nettonollmålet i rätt tid. Sverige har historiskt nått sina högt ställda mål på klimatområdet och den utveckling mot högre utsläpp som skett på senare tid innebär inte i sig att staten har brustit i sina förpliktelser enligt Europakonventionen.
- 105 Vid en jämförelse med Schweiz klimatarbete vid tiden för Europadomstolens dom i *KlimaSeniorinnen* kan det konstateras att det inte heller finns eller har funnits några luckor i den svenska lagstiftningen av den typ som det fanns i det schweiziska systemet.
- 106 Sammanfattningsvis har staten, vid en helhetsbedömning, hållit sig inom sin bedömningsmarginal och uppfyllt sina positiva förpliktelser.

Särskilt om s.k. övriga utsläpp m.m.

- 107 Käranden har som staten uppfattat det också gjort gällande att statens målsättningar är otillräckliga eftersom de inte omfattar annat än statens territoriella utsläpp. Statens uppfattning i detta avseende är att det – med hänsyn till vad som uttryckligen prövades i *KlimaSeniorinnen* – saknas stöd för att annat än territoriella utsläpp omfattas av statens positiva förpliktelser enligt konventionen. Det finns inte heller någon

---

⁹⁷ *KlimaSeniorinnen*, p. 550 (e).

separat skyldighet att öka upptaget från markanvändningssektorn på det sätt som påstås.

- 108 Vad särskilt gäller s.k. konsumtionsbaserade utsläpp vill staten anföra följande.
- 109 Käranden har hänvisat till skrivningar i *KlimaSeniorinnen* som gjordes i anslutning till att Europadomstolen bedömde att Schweiz eventuella ansvar för konsumtionsbaserade utsläpp rymdes inom den där förda talan. Det stämmer att domstolen i och för sig ansåg sig behörig att pröva Schweiz ansvar för sådana utsläpp.⁹⁸ Europadomstolen underströk dock att detta inte innebar att domstolen hade kommit fram till att Schweiz var ansvarigt för sådana utsläpp. I stället aviserade domstolen att den, om det behövdes, avsåg att återkomma till denna fråga vid sin prövning i sak.⁹⁹ Så skedde dock inte. I domstolens prövning av om Schweiz var skyldigt att ta fram en koldioxidbudget och beräkna sin rättvisa andel gjordes endast hänvisningar till beräkningar avseende territoriella utsläpp.¹⁰⁰
- 110 Det går alltså inte att av *KlimaSeniorinnen* utläsa någon skyldighet att inkludera t.ex. konsumtionsbaserade utsläpp i utlandet i beräkningen av det övergripande nettonollmål som konventionsstaterna har att ställa upp.
- 111 Att de konkreta utsläppsmålen grundar sig på statens territoriella utsläpp har också goda skäl för sig. Till att börja med är beräkningen av de konsumtionsbaserade utsläppen mer osäkra än de territoriella utsläppen, särskilt i fråga om konsumtionsbaserade utsläpp som sker i utlandet. Eftersom även Parisavtalet och de NDC:er som världens länder ger in inom ramen för avtalet fokuserar på territoriella utsläpp skulle dessutom stora mängder av utsläpp dubbelräknas om de skulle redovisas i både det land där konsumtionen sker och i det land där de faktiska utsläppen sker. En ordning grundad på konsumtionsutsläpp skulle även rimligen kräva att utsläpp till följd av produktionen av varor och tjänster som produceras i Sverige men därefter exporteras avräknades från Sveriges totala utsläpp. Dessutom har Sverige endast begränsad rådighet över åtgärder och styrmedel som påverkar utsläppen i andra länder.¹⁰¹
- 112 Det kan också framhållas att Sverige uppfyller Parisavtalet som en del av EU och att de konsumtionsbaserade utsläpp som sker i andra EU-länder alltså redan omfattas av EU:s gemensamma målsättningar och åtaganden. En andel av dessa utsläpp sker dessutom inom sektorer som

⁹⁸ Stämningensansökan, p. 555.

⁹⁹ *KlimaSeniorinnen*, p. 283 och 287.

¹⁰⁰ Se Buser, *A Human Right to Carbon Import Restrictions? On the Notion of 'Embedded Emissions' in Klimaseniorinnen v Switzerland*, EJIL:Talk!, 16 april 2024, samt *KlimaSeniorinnen*, p. 569, 323 och 326.

¹⁰¹ Se bl.a. prop. 2016/17:146 s. 29.

regleras av ETS 1 och ingår därmed, som käranden också noterat,¹⁰² på detta sätt i det svenska klimatmålssystemet.

- 113 Det är mot denna bakgrund rimligt att de konkreta målen om nettonollutsläpp utgår från de territoriella utsläppen. Oaktat detta kan konstateras att det nationella klimatpolitiska ramverket innebär att regeringen ska bedriva ett klimatpolitiskt arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet, vilket också anges uttryckligen i klimatlagen.¹⁰³ Det innebär att även utsläpp som inte omfattas av klimatmålen men som bidrar till Sveriges globala klimatpåverkan – t.ex. de konsumtionsbaserade utsläppen och utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart – följs upp.¹⁰⁴
- 114 Till detta kommer att Sverige per capita är en världens mest generösa givare av internationell klimatfinansiering.¹⁰⁵ Nämnas kan även att EU nyligen infört klimatstyrmedlet CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) som prissätter koldioxid på import av utsläppsintensiva varor för att priset för koldioxidutsläpp ska bli likvärdigt oavsett var i världen varan tillverkas och s.k. koldioxidläckage motverkas.
- 115 Även om det inte innefattas i den rättsliga skyldighet som går att utläsa ur *KlimaSeniorinnen* vidtar alltså staten åtgärder för att begränsa den påverkan som svenska konsumtionsutsläpp har på klimatet.

Föreningsmedlemmarna har inte särbehandlats eller drabbats värre på grund av sin ålder

- 116 De påstådda bristerna innebär inte heller att föreningsmedlemmarna har behandlats sämre eller drabbats värre än yngre eller äldre personer av skäl som har samband med deras ålder. Den underlåtenhet som görs gällande från statens sida har inte varit selektiv utifrån ålder och har inte heller i tillräcklig mån föranlett några negativa konsekvenser för föreningsmedlemmarna i förhållande till andra levande personer på det sätt som krävs för att det ska kunna vara fråga om diskriminering. Att vissa åldersgrupper i förhållande till varandra kan sägas gynnas eller missgynnas på olika sätt till följd av deras biologiska ålder och när de negativa följderna av klimatförändringarna uppkommer betyder inte att det är fråga om diskriminering.

¹⁰² Stämningensansökan, fotnot 408.

¹⁰³ Se 2 § klimatlagen.

¹⁰⁴ Se t.ex. regeringens klimatredovisning för 2025, avsnitt 2.5.

¹⁰⁵ Sveriges klimatbistånd syftar bl.a. till att stödja utvecklingsländer i sitt arbete med att vidta åtgärder för att begränsa klimatförändringarna och uppgick åren 2019–2024 till knappt nio miljarder årligen, se <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sveriges-klimatbistand/> (2026-06-05).

Föreningsmedlemmarna har inte utsatts för någon verklig och överhängande risk för sina liv

- 117 Käranden har argumenterat för att käromålet bör prövas inte bara i förhållande till rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 Europakonventionen utan även i förhållande till rätten till liv enligt artikel 2 Europakonventionen. Statens uppfattning är att det är tydligt att artikel 2 inte aktualiseras och att prövningen därför endast ska ske mot artikel 8.
- 118 Såväl i *KlimaSeniorinnen* som i *Greenpeace Nordic m.fl. mot Norge* ("Greenpeace Nordic")¹⁰⁶ har Europadomstolen uttalat att det krävs en verklig och överhängande risk för liv för att artikel 2 ska aktualiseras. Detta krav kan inte anses uppfyllt i förevarande fall.
- 119 Staten konstaterar dessutom att Europadomstolen varken i *KlimaSeniorinnen* eller *Greenpeace Nordic* har prövat respektive klagandes talan i förhållande till artikel 2, utan endast i förhållande till artikel 8. Såvitt staten kan se är inte omständigheterna i detta käromål allvarigare eller på annat sätt så särpräglade att det är påkallat att pröva talan på ett annat sätt än vad Europadomstolen gjort i de nyss nämnda avgörandena.

Talan innebär ett ifrågasättande av unionsrätten

- 120 Kärandens talan i målet grundar sig på ett påstående om att statens klimatarbete, så som det kommer till uttryck genom den nationella och unionsrättsliga reglering som finns, är otillräckligt. Mer specifikt görs det bl.a. gällande att vissa klimatmål saknas och att de klimatmål som finns är bristfälliga på olika sätt.¹⁰⁷ Det som görs gällande i dessa delar tar även sikte på de delar av EU:s ramverk som tilldelar Sverige specifika målsättningar och åtaganden.¹⁰⁸ Ett ifrågasättande av svenska nationella klimatmål som överensstämmer med eller är mer ambitiösa än de unionsrättsliga innebär dessutom oundvikligen ett ifrågasättande av de unionsrättsliga målen.
- 121 Utifrån de brister som påstås menar käranden att staten skulle ha brutit i sina positiva förpliktelser på ett sådant sätt att föreningsmedlemmarnas rättigheter under Europakonventionen och EU-stadgan har överträtts.¹⁰⁹
- 122 För att ta ställning till käromålet måste tingsrätten alltså pröva om de sekundärrättsliga EU-rättsakter som är aktuella i målet är förenliga med mänskliga rättigheter och unionens folkrättsliga förpliktelser. En sådan prövning berör EU-rättsakternas giltighet på ett sådant sätt att den faller

¹⁰⁶ *Greenpeace Nordic m.fl. mot Norge*, app. No. 34068/21, dom den 28 oktober 2025.

¹⁰⁷ Se bl.a. stämningensansökan, p. 17 och 566.

¹⁰⁸ Se stämningensansökan, p. 212.

¹⁰⁹ Se bl.a. stämningensansökan, p. 5, 19 och 630.

inom EU-domstolens exklusiva behörighet.¹¹⁰ Det är därmed svårt att se hur någon del av kärandens talan skulle kunna bifallas av tingsrätten utan att ett förhandsavgörande dessförinnan inhämtats från EU-domstolen.

Rättegångskostnader

123 Det bestrids att staten ska stå för kärandens rättegångskostnader oavsett utgången i målet, liksom att käranden inte ska åläggas ansvar att ersätta statens rättegångskostnader för det fall käromålet ogillas. Varken nationell rätt, Europakonventionen eller unionsrätten kräver att någon annan fördelning av rättegångskostnaderna ska göras i målet än den som följer av reglerna i 18 kap. rättegångsbalken.

På Justitiekanslerns vägnar

████████████████████

████████████████████

████████████████████

████████████████████

---

¹¹⁰ Av den s.k. Foto Frost-principen följer att EU-domstolen är den enda domstol som har rätt att förklara en EU-rättsakt ogiltig (Se EU-domstolens mål 314/85, *Firma Foto-Frost*, EU:C:1987:452). En annan ordning skulle äventyra unionsrättens enhetliga tillämpning.